

ระบอบวิทยา

นางสาวณิชากา ตรีชัยศรี
นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ ๔ จังหวัดสระบุรี

PREVENT DETECT RESPOND

พระราชบัญญัติ
โรคติดต่อ
พ.ศ. ๒๕๕๘

ศูนย์กฎหมาย กรมควบคุมโรค

LAW CENTER : DEPARTMENT OF DISEASE CONTROL

ประกาศกรมควบคุมโรค

เรื่อง หลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อ
พ.ศ. ๒๕๖๐

ตามประกาศคณะกรรมการโรคติดต่อแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๔ ได้กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อต้องผ่านการฝึกอบรมในหลักสูตรระดับปริญญา หรือการเฝ้าระวัง การป้องกัน หรือการควบคุมโรคติดต่อที่กรมควบคุมโรคกำหนดหรือที่กรมควบคุมโรครับรอง นั้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๔ แห่งประกาศคณะกรรมการโรคติดต่อแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๕๙ อธิบดีกรมควบคุมโรคจึงออกประกาศไว้ดังต่อไปนี้

เป็นผู้จัดการฝึกอบรม อันได้แก่หลักสูตรหนึ่งหลักสูตรใด ดังต่อไปนี้

- (๑) วุฒิบัตรหรืออนุปริญญาบัตรเวชศาสตร์ป้องกัน แขนงระบาดวิทยา
- (๒) หลักสูตรระบาดวิทยาภาคสนาม (Field Epidemiology Training Program (FETP))
- (๓) หลักสูตรระบาดวิทยาภาคสนาม สำหรับแพทย์หัวหน้าทีมและผู้สอบสวนหลัก
- (๔) หลักสูตรระบาดวิทยาและการจัดการทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว สำหรับแพทย์หัวหน้าทีมและผู้สอบสวนหลัก (Field Epidemiology and Management Training (FEMT))
- (๕) หลักสูตรนักวิชาการสาธารณสุข ด้านระบาดวิทยาภาคสนาม

ข้อ ๒ หลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยปฏิบัติการควบคุมโรคติดต่อที่กรมควบคุมโรครับรอง หมายถึง หลักสูตรการฝึกอบรมที่กรมควบคุมโรคเป็นผู้จัดการฝึกอบรมหรือหลักสูตรการฝึกอบรมที่สถาบันอุดมศึกษา ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่มีใช่เป็นการแสวงหาผลกำไรและดำเนินกิจกรรมด้านการสาธารณสุข เป็นผู้จัดการฝึกอบรม โดยกรมควบคุมโรคเป็นผู้ให้การรับรอง อันได้แก่หลักสูตรหนึ่งหลักสูตรใด ดังต่อไปนี้

- (๑) หลักสูตรระบาดวิทยาการประเมินความเสี่ยงและการควบคุมโรคและภัยสุขภาพ สำหรับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดน ๕ จังหวัดต้นแบบ ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า ๑๒๐ ชั่วโมง
- (๒) หลักสูตรระบาดวิทยาและการจัดการสำหรับหัวหน้ากลุ่มงานควบคุมโรคของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
- (๓) หลักสูตรระบาดวิทยาเร่งด่วน สำหรับหัวหน้าทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว
- (๔) หลักสูตรระบาดวิทยาที่มีการบรรยายและฝึกปฏิบัติด้านการเฝ้าระวัง สอบสวน ควบคุมโรค และการเก็บส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า ๒๐ ชั่วโมง

หลักสูตร 20 ชั่วโมงที่ กรมควบคุมโรครับรองประกอบด้วย

วิชา	ระยะเวลา (ชั่วโมง)
1.หลักสูตร	2
2.การเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา	3
3.สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น	4.5
4.การสอบสวนทางระบาดวิทยา	6
5.การเก็บตัวอย่าง	2
6.พ.ร.บ. โรคติดต่อ พ.ศ.2558	1.5
7.การเขียนรายงานการสอบสวนโรค	1
รวม	20

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายของระบาดวิทยาธรรมชาติของระบาดวิทยาและกิจกรรมทางระบาดวิทยา
2. ปัจจัยสามทางระบาดวิทยาและความสัมพันธ์
3. กระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติของการเกิดโรคและการกระจายของโรค
4. ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติการเกิดโรคและการกระจายของโรคกับระดับการป้องกันควบคุมโรค
5. การประยุกต์ระบาดวิทยาเพื่อควบคุมโรคและแก้ไขปัญหาสุขภาพใช้

1 แนวคิดเกี่ยวกับระบอบาตวิทยา

ระบอบาตวิทยาคืออะไรร

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

ระบาดวิทยา : สำนักระบาดวิทยา , กลุ่มระบาดวิทยา
งานระบาดวิทยา,นักระบาดวิทยา

วิทยาการระบาด : สาขาวิชา,ภาควิชา

Epidemiology → ระบาดวิทยา
วิทยาการระบาด

มาจากรากศัพท์ภาษากรีก

epi = "บน"

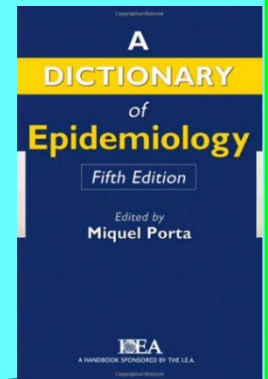
demos = "ประชากร"

logos = "การศึกษา"

นิยามของระบาดวิทยา (Epidemiology)

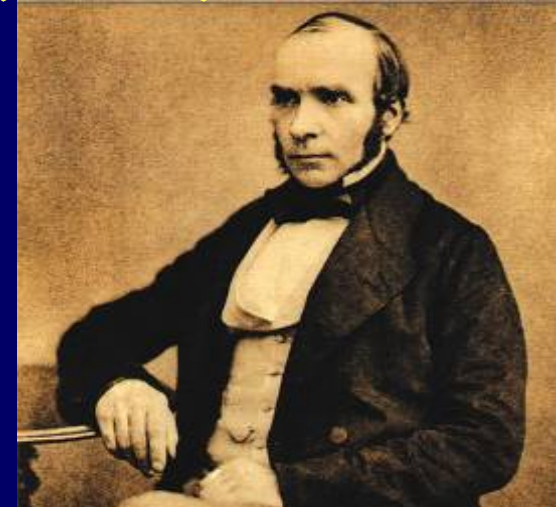
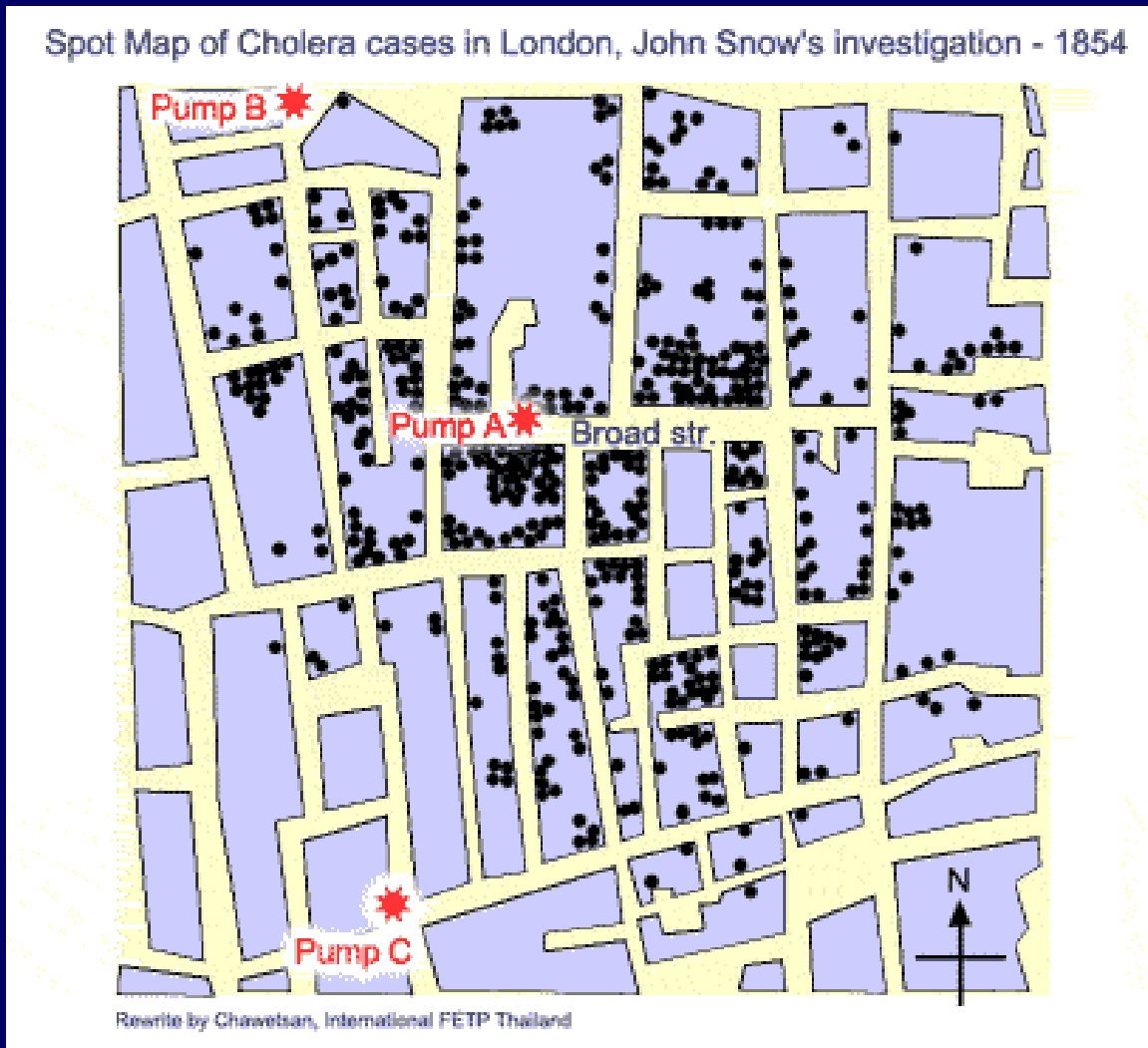
- การศึกษาเกี่ยวกับการกระจายและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ
การเกิดโรค/สภาวะสุขภาพในประชากรที่สนใจ และ
ประยุกต์ผลการศึกษาเพื่อใช้ในการควบคุมโรค

“The study of the **distribution** and **determinants** of **health-related states or events** in **specified populations** and the **application** of this study to **control of health problems**”

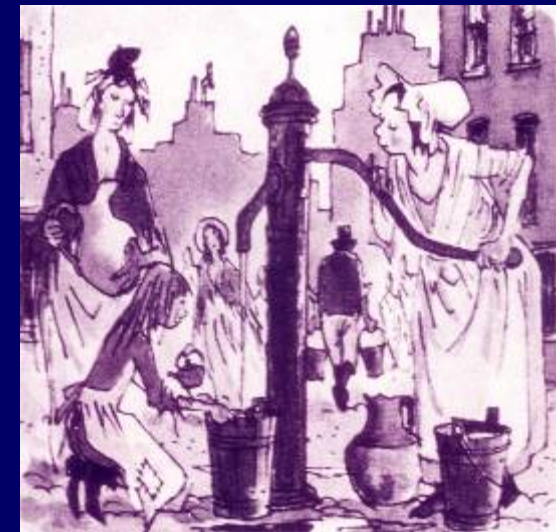

A dictionary of Epidemiology
5th Ed., 2008

แผนที่แสดงการตายด้วยอหิวาตกโรค กรุงลอนดอน เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2397 (1854)

John Snow, M.D.
(1813 -1858)

ผู้ป่วยเสียชีวิต 500 รายในเวลา 10 วัน

John Snow memorial and pub at Broadwick street

อาจารย์ผู้ปูพื้นฐานงานระบอบวิชา ในประเทศไทย

น.พ. รัชช ฉายนียโยธิน น.พ. ประยูร กุณาศล น.พ. สุธชาติ เจตนเสน

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายของระบาดวิทยาธรรมชาติของระบาดวิทยาและกิจกรรมทางระบาดวิทยา
2. ปัจจัยสามทางระบาดวิทยาและความสัมพันธ์
3. กระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติของการเกิดโรคและการกระจายของโรค
4. ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติการเกิดโรคและการกระจายของโรคกับระดับการป้องกันควบคุมโรค
5. การประยุกต์ระบาดวิทยาเพื่อควบคุมโรคและแก้ไขปัญหาสุขภาพใช้

องค์ประกอบของการเกิดโรค (Epidemiologic Triad)

Host (คน)

- Age
- Sex
- Genotype
- Health status
- Behaviour
- Nutritional status

- Weather
- Housing
- Geography
- Occupation
- Air quality
- Food quality
- Socio-economic and culture

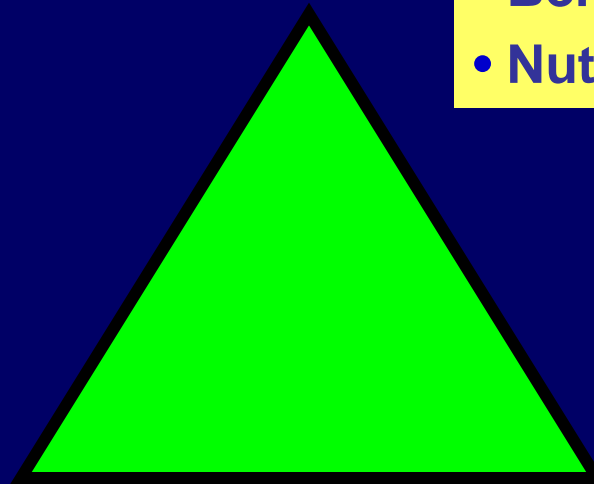
Environment

(สิ่งแวดล้อม)

Agent

(สิ่งก่อโรค)

- Physical
- Chemical
- Biological

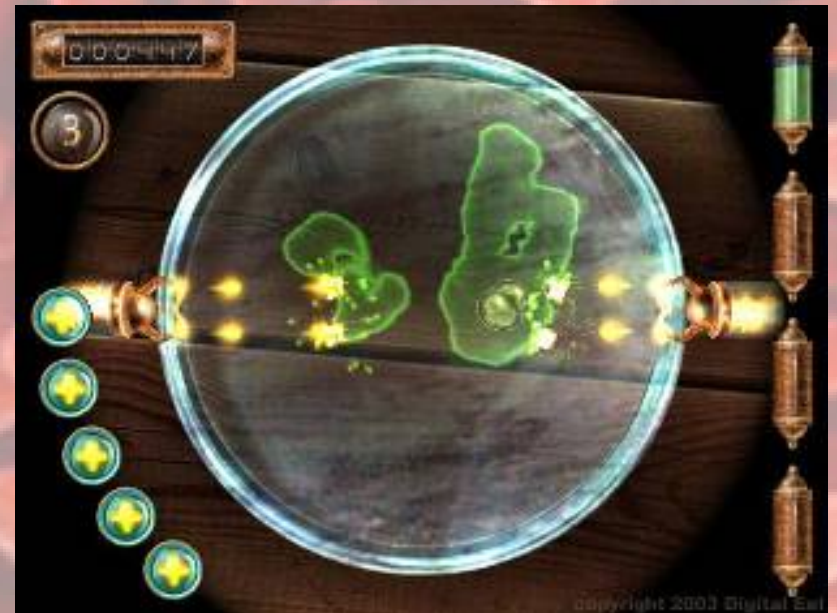
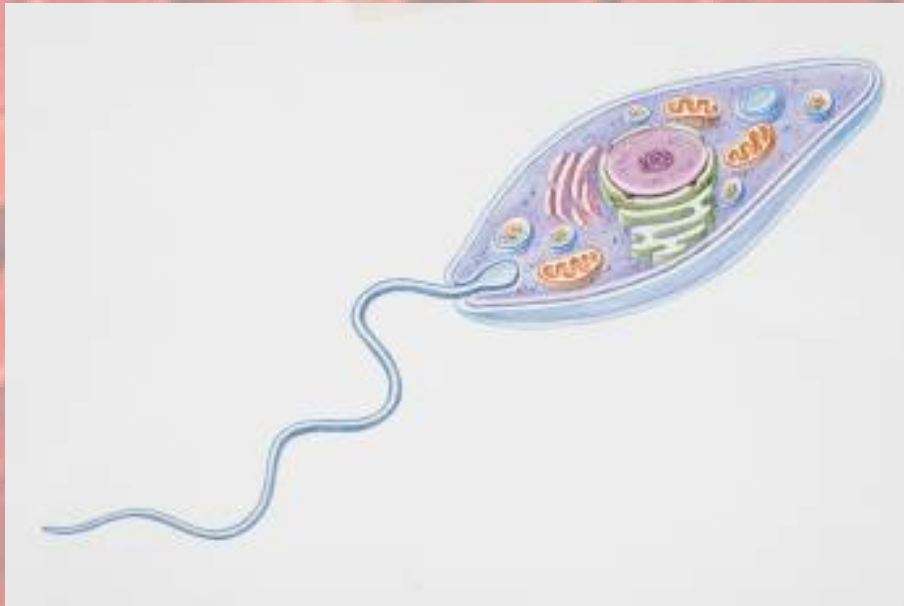

คน (Host)

ตัวก่อโรค (Agent)

- เชื้อก่อโรค เช่น ไวรัส แบคทีเรีย ริกเกตเซีย พยาธิ โปรโตซัว รา ฯลฯ
- โรคไม่ติดต่อ เช่น สารพิษ รังสี แรงกระแทก ฝุ่นละออง อุณหภูมิ

สิ่งแวดล้อม (Environment)

ภาวะสมดุลระหว่างองค์สามทางระบาดวิทยา

Host- คน

Agent- สิ่งก่อโรค

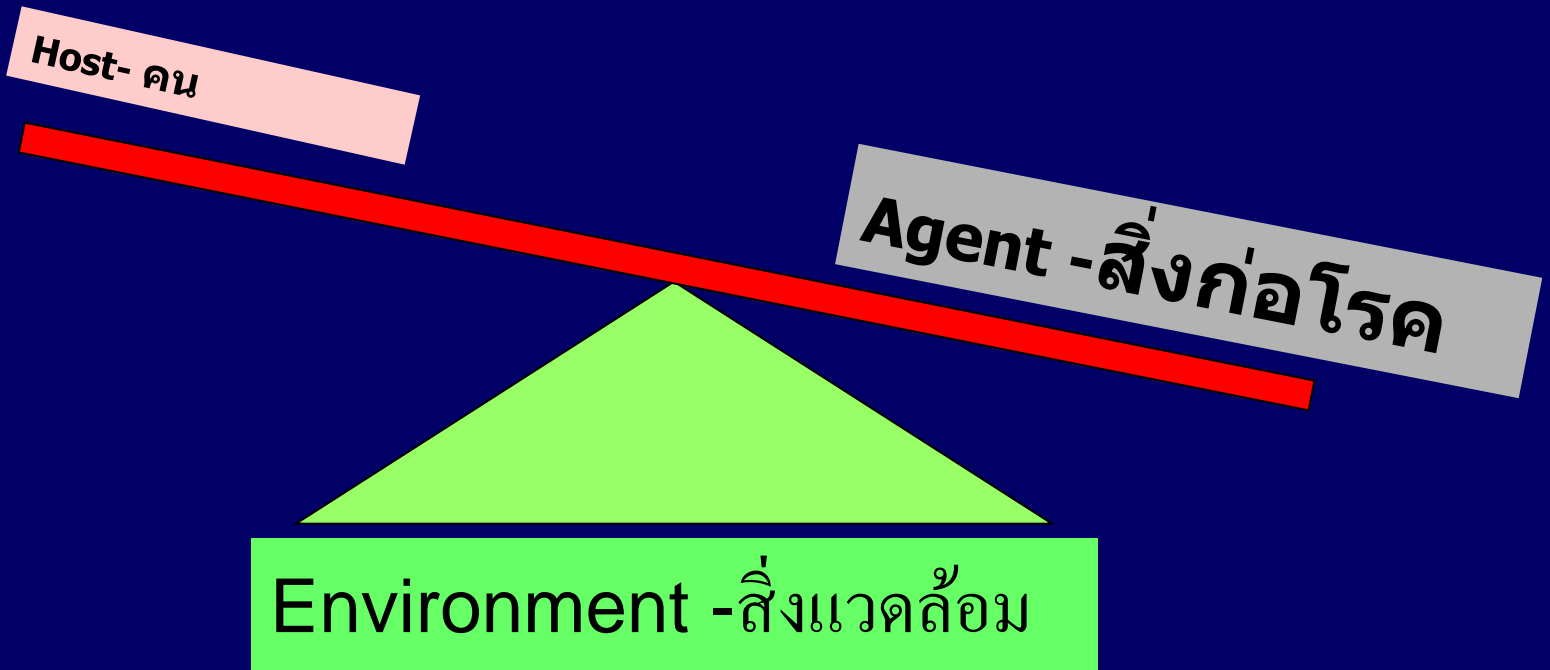

Environment - สิ่งแวดล้อม

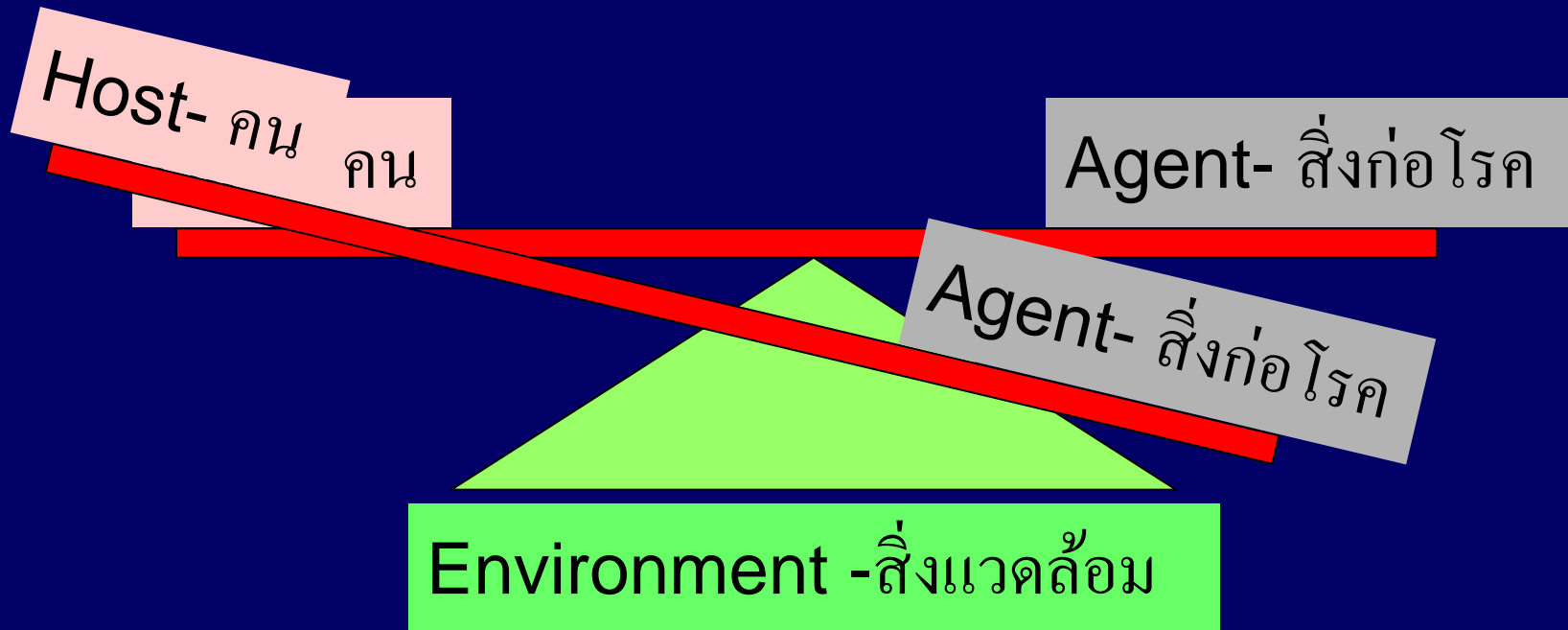
การเสียสมดุลก่อให้เกิดโรค เช่น Agent มากขึ้น

การเสียสมดุลก่อให้เกิดโรค เช่น Host อ่อนแอ

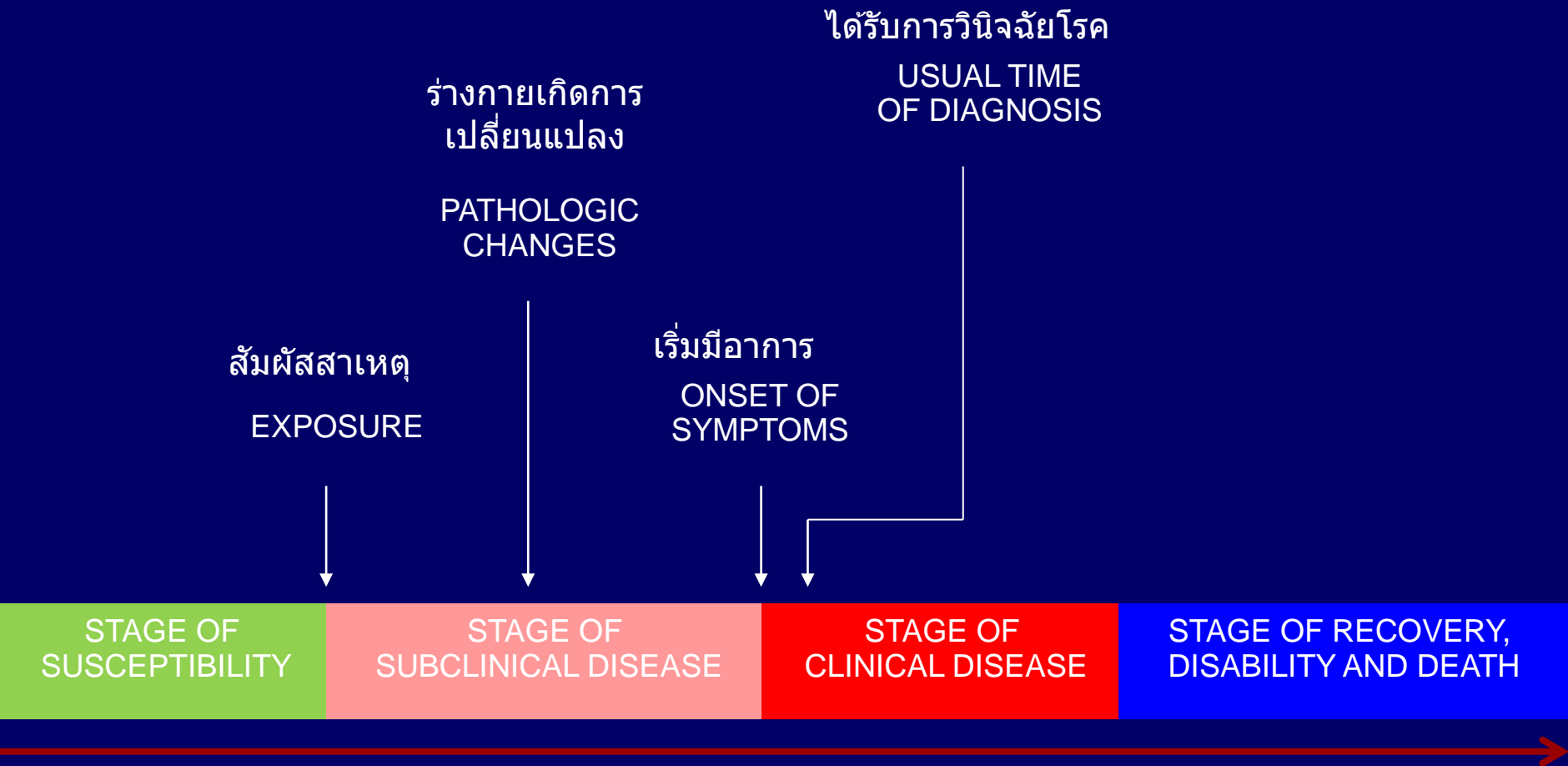
การเสียสมดุลก่อให้เกิดโรค เช่น สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายของระบาดวิทยาธรรมชาติของระบาดวิทยาและกิจกรรมทางระบาดวิทยา
2. ปัจจัยสามทางระบาดวิทยาและความสัมพันธ์
3. กระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติของการเกิดโรคและการกระจายของโรค
4. ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติการเกิดโรคและการกระจายของโรคกับระดับการป้องกันควบคุมโรค
5. การประยุกต์ระบาดวิทยาเพื่อควบคุมโรคและแก้ไขปัญหาสุขภาพใช้

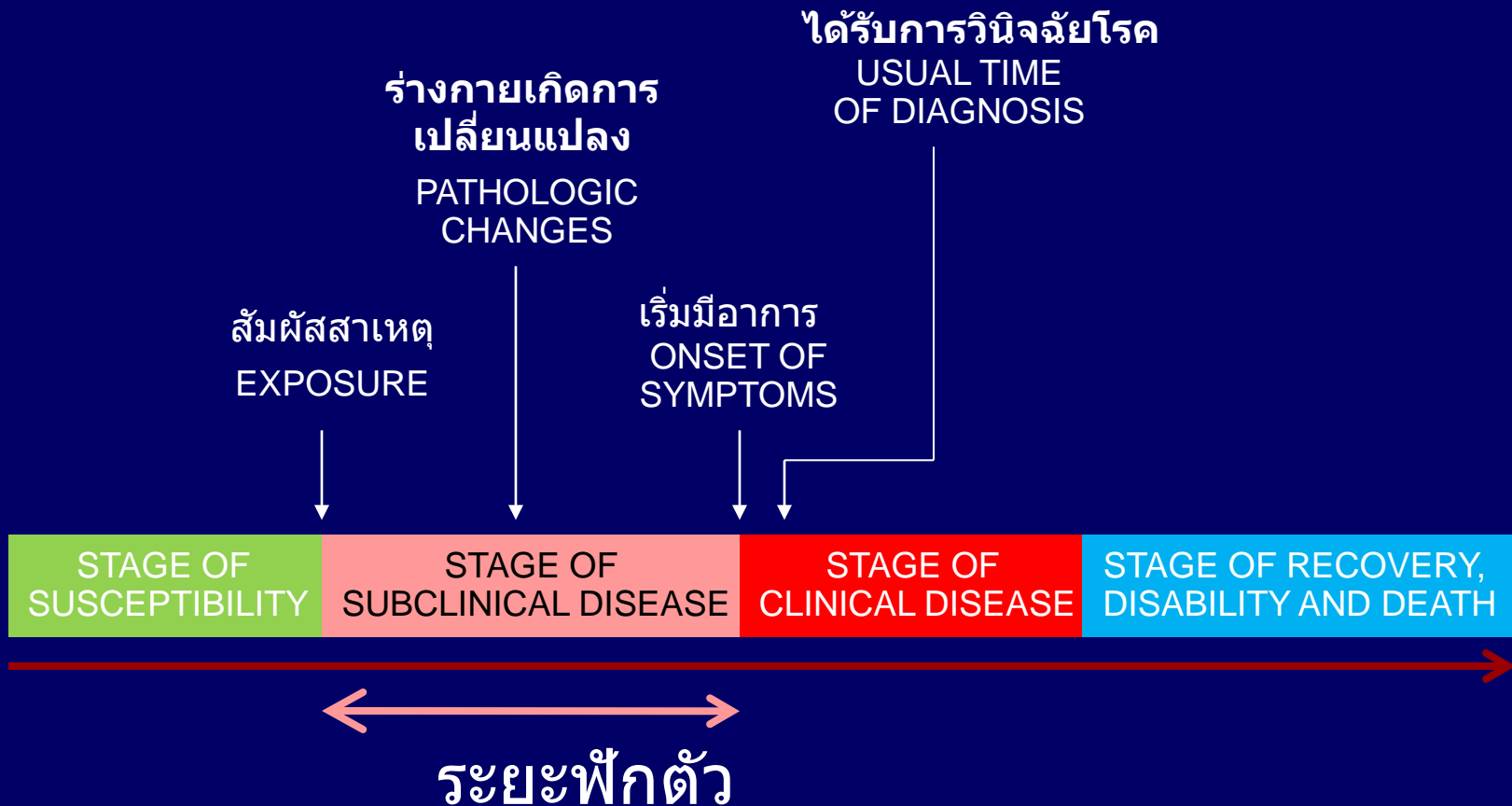
ธรรมชาติของการเกิดโรค (Natural history of disease)

ระยะฟักตัว (Incubation period)

- ระยะเวลานับจากเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย/สัมผัสปัจจัยเสี่ยง (สารพิษ รังสี) จนกระทั่งเริ่มแสดงอาการป่วย (วันเริ่มป่วย)

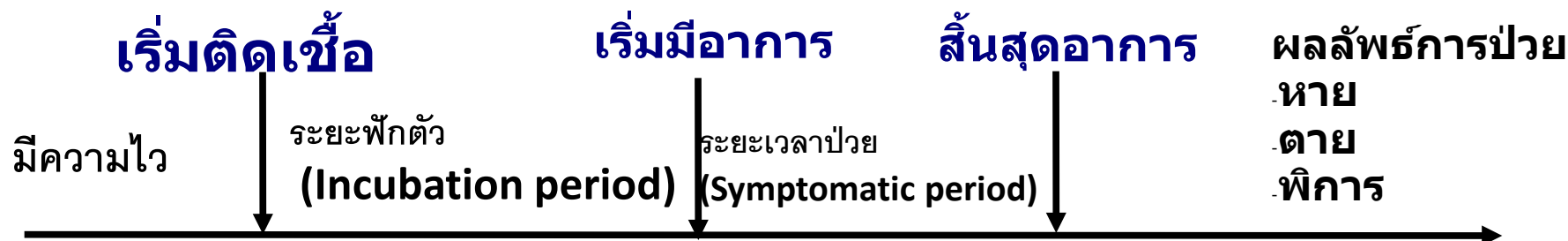

พลวัตรของการติดเชื้อและการเกิดโรค

พลวัตรของการติดเชื้อ

พลวัตรของการเกิดโรค

*จุดบอดของการป้องกันควบคุมโรค

Adapted from: Epidemiologic concepts for the prevention and control of microbial threats by T. Aragon, 2005

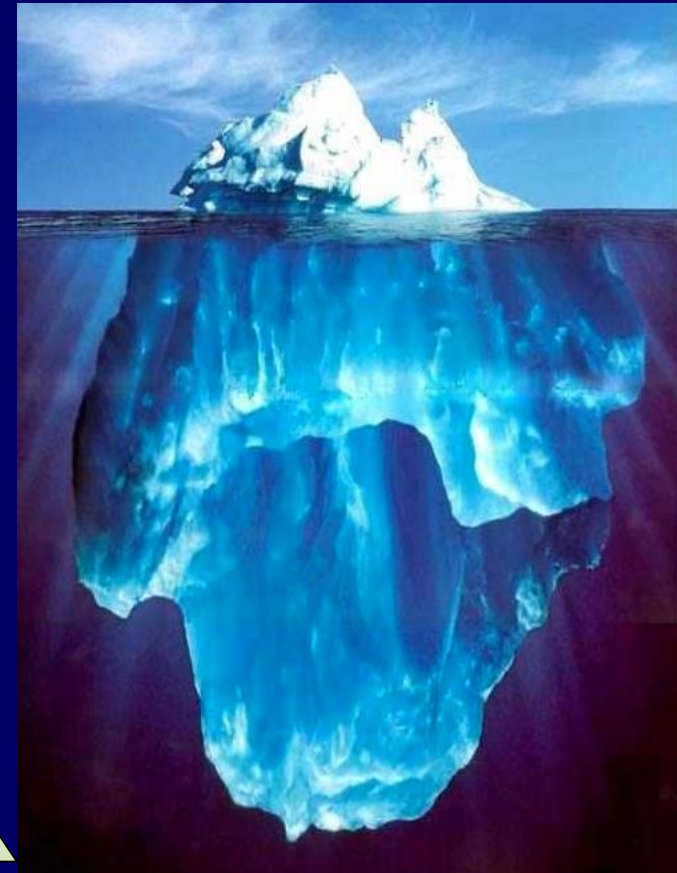
ธรรมชาติของโรค

มองเห็น

ตาย
พิการ
ป่วยมารับบริการ

มองไม่เห็น

ป่วยแต่ไม่มารับบริการ
โรคที่ยังไม่แสดงอาการ
มีภูมิคุ้มรับ
สุขภาพดี

นิยามโรค (Case definition)

- จำเป็นต้องมีเพื่อให้เข้าใจปัญหาตรงกัน
- ปรับปรุงได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง เช่น มีความรู้ใหม่ เทคโนโลยีการตรวจดีขึ้น
- แบ่งตามระดับของโอกาสในการเป็นโรค
  - สงสัย (Suspected): ประวัติ อาการ ตรวจร่างกาย
  - น่าจะเป็น (Probable): ระดับสงสัยที่มีผล Lab เบื้องต้น
  - ยืนยัน (Confirmed): ระดับสงสัยหรือน่าจะเป็นที่มีผล Lab ยืนยัน

ตัวอย่างนิยาม: โรคไขเลือดออก

ผู้ป่วยที่สงสัย (Suspected case)

มีไข้เฉียบพลัน

+ Tourniquet test

+ มีอาการอย่างน้อย 1 อาการ ได้แก่

ปวดศีรษะอย่างรุนแรง   ปวดกระบอกตา

ปวดกล้ามเนื้อ

ปวดกระดูกหรือข้อต่อ

มีผื่น

มีอาการเลือดออก

ตับโตมักกดเจ็บ

ตัวอย่างนิยาม: โรคไขเลือดออก

ผู้ป่วยที่เข้าข่าย (Probable case)

ผู้ป่วยที่สงสัย

- + เม็ดเลือดขาว $\leq 5,000$ เซล/ลูกบาศก์มิลลิเมตร
- + เกล็ดเลือด $\leq 100,000$ เซล/ลูกบาศก์มิลลิเมตร
- + Hct เพิ่มขึ้นจากเดิม $> 10 - 20\%$ หรือ
เอกซเรย์ปอดพบ Pleural effusion หรือ
มีผลการเชื่อมโยงกับผู้ป่วยที่มีผลการตรวจยืนยัน

ผู้ป่วยที่ยืนยันผล (Confirmed case)

ผู้ที่มีอาการตามเกณฑ์ และมีผลการตรวจทาง
ห้องปฏิบัติการพบเชื้อ หรือแยกเชื้อ หรือ พบแอนติบอดี
จำเพาะต่อเชื้อ หรือภูมิคุ้มกัน

ขนาดปัญหา (Magnitude)

แสดงได้ 2 ลักษณะ

1. จำนวนผู้ป่วย (หรือจำนวนผู้เสียชีวิต)

- เข้าใจง่าย แต่ไม่สะท้อนขนาดปัญหาโดยเปรียบเทียบับประชากรอื่นที่ขนาดแตกต่างกัน

2. อัตราป่วย (หรืออัตราตาย)

- ใช้เปรียบเทียบระหว่างประชากรแต่ละกลุ่ม
- ตัวตั้ง คือ จำนวนผู้ป่วย (หรือตาย)
- ตัวหาร คือ จำนวน**ประชากรผู้มีโอกาสเกิดโรค** (Population at risk)
- นิยมแสดงเป็นจำนวน ต่อ 100,000 ประชากร (เพื่อให้เป็นจำนวนเต็ม)

ความรุนแรง (Severity)

- อัตราป่วยตาย (Case Fatality Rate; CFR)
- อัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อน
- ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายของระบาดวิทยาธรรมชาติของระบาดวิทยาและกิจกรรมทางระบาดวิทยา
2. ปัจจัยสามทางระบาดวิทยาและความสัมพันธ์
3. กระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติของการเกิดโรคและการกระจายของโรค
4. ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติการเกิดโรคและการกระจายของโรคกับระดับการป้องกันควบคุมโรค
5. การประยุกต์ระบาดวิทยาเพื่อควบคุมโรคและแก้ไขปัญหาสุขภาพใช้

การกระจาย (Distribution)

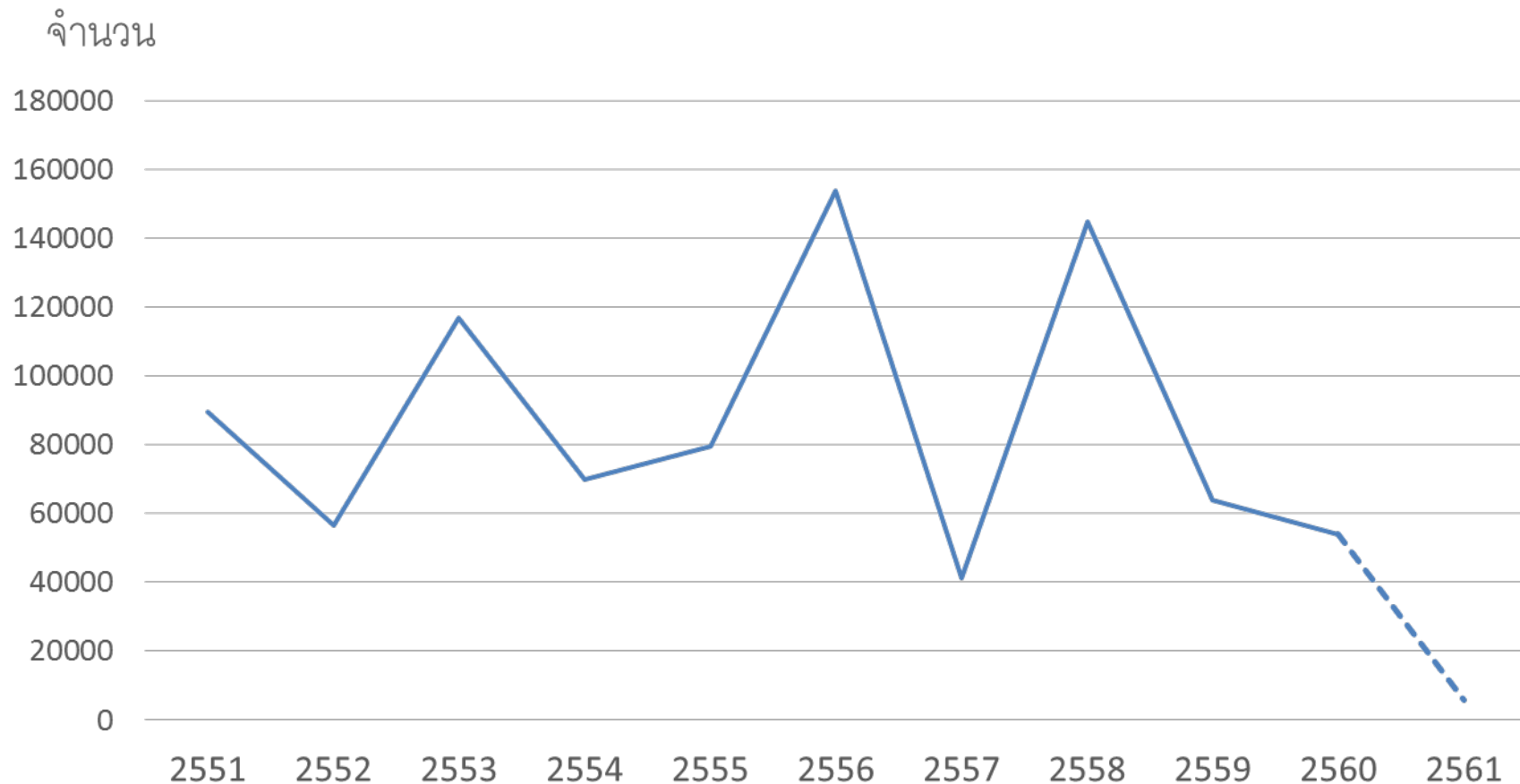
- ไม่ได้หมายถึง การกระจาย (แพร่) ของโรคจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ซึ่งมักใช้คำว่า การถ่ายทอดโรค (Transmission) แทน
- ในทางระบาดวิทยา ดูลักษณะการกระจายตาม
  - เวลา (Time)
  - สถานที่ (Place)
  - บุคคล (Person)

Time

- เกิดทุกปีหรือไม่ หรือหลายๆ ปีเกิดครั้งหนึ่ง (Secular trend)
- มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงของปีหรือไม่ (Seasonal variation)
- รูปแบบของการเกิดโรคบางครั้งสามารถอธิบายได้ โดยการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าการเกิดโรค
- ถ้าใช้กราฟ (Histogram) แสดงจำนวนผู้ป่วยแยกตามวันเริ่มป่วย จะเรียกว่า Epidemic Curve

จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก ประเทศไทย ปี 2551-2560

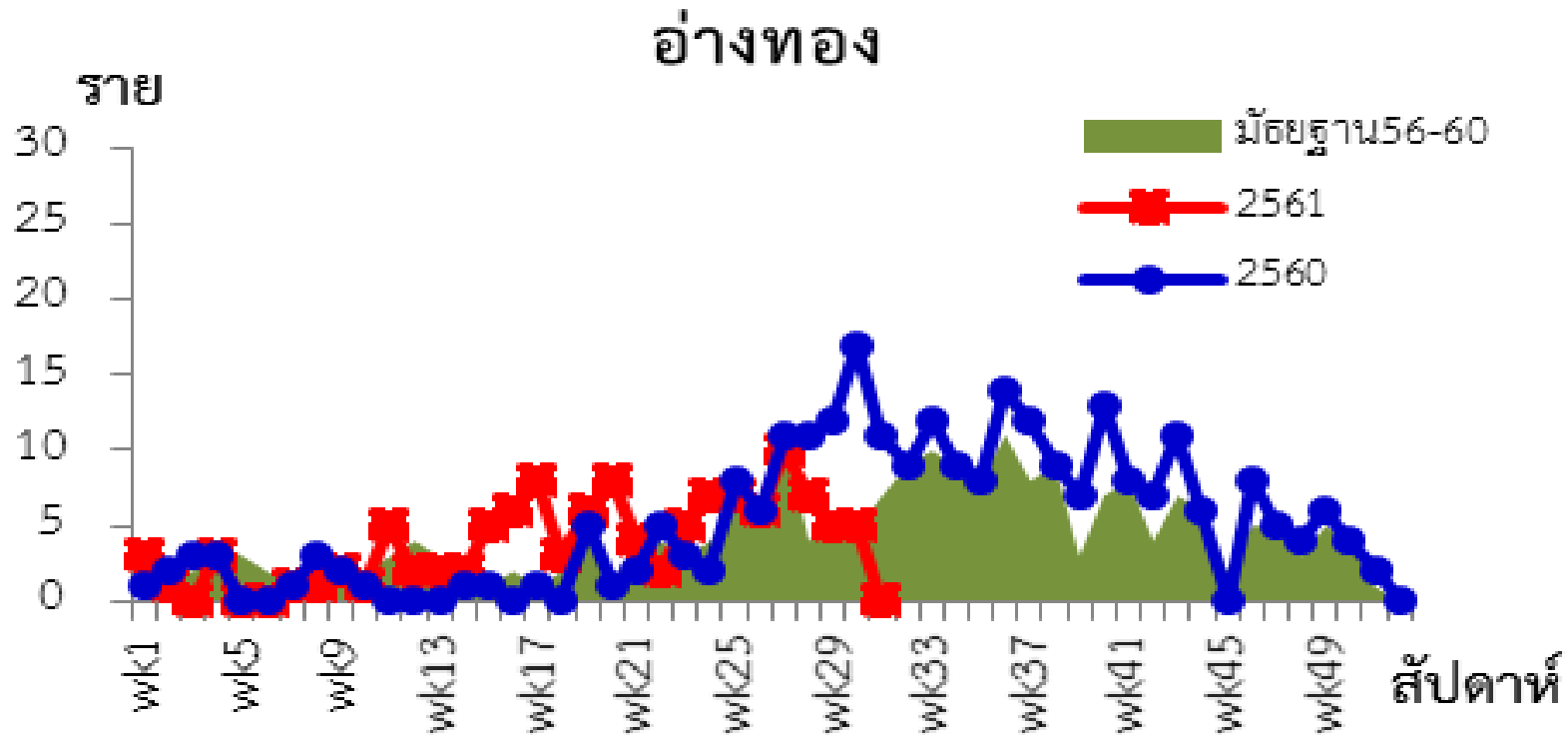

แหล่งข้อมูล: สำนักระบาดวิทยาวันที่ 14 สิงหาคม 2561

จำนวนผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจังหวัด อ่างทอง ปี พ.ศ. 2561

เปรียบเทียบค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี

(ปี พ.ศ. 2556-2560) และปี พ.ศ. 2560 จำแนกรายสัปดาห์

Place

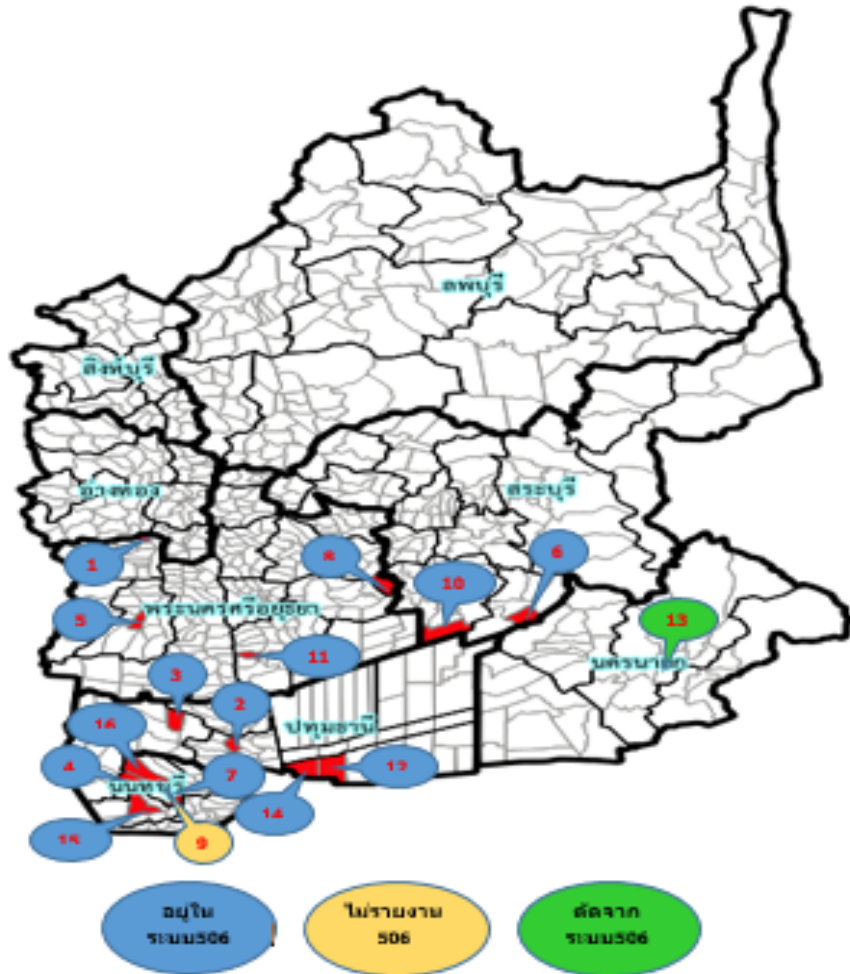
- เกิดในพื้นที่เมือง หรือ ในชนบท
- เกิดในพื้นที่ที่เคยเกิดโรคมามาก่อน หรือ พื้นที่ใหม่
- เกิดใกล้ๆ สิ่งที่อาจเป็นแหล่งโรคหรือไม่
- แสดงด้วย Spot map หรือ Area map

อัตราป่วยโรคไขเลือดออก จำแนกรายจังหวัด เขตสุขภาพที่ 4 ปี พ.ศ. 2561

จังหวัด	อันดับประเทศ	ประชากร	จำนวนป่วย (ราย)	เสียชีวิต (ราย)	อัตราป่วย (ต่อแสนประชากร)	อัตราตาย (ต่อแสนประชากร)	อัตราป่วยตาย (ร้อยละ)
รวมทั้งประเทศ		65426907	44422	54	67.48	0.082029	0.12
เขตสุขภาพที่ 4	5	5221125	4161	14	79.05	0.27	0.34
นนทบุรี	11	1183791	1364	4	113.40	0.33	0.29
ปทุมธานี	16	1084154	1094	4	99.20	0.36	0.37
พระนครศรีอยุธยา	29	805980	627	4	77.47	0.49	0.64
อ่างทอง	51	283371	118	0	41.73	0	0
ลพบุรี	42	758531	418	0	55.15	0	0
สิงห์บุรี	77	211792	12	0	5.69	0	0
สระบุรี	50	635567	269	2	42.11	0.31	0.74

แหล่งข้อมูล: สำนักระบาดวิทยา วันที่ 14 สิงหาคม 2561

สถานการณ์ผู้เสียชีวิตโรคไข้เลือดออก เขตสุขภาพที่ 4 ปี 2561

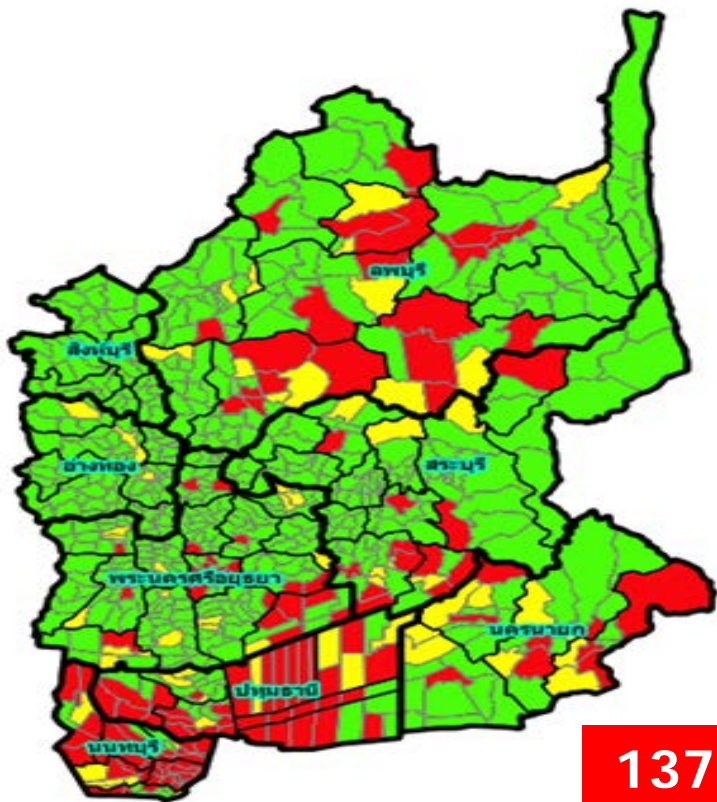
จังหวัด	ผู้เสียชีวิต (ราย)
ปทุมธานี	4
พระนครศรีอยุธยา	4
นนทบุรี	4 + 1
สระบุรี	2
รวม	14

- ข้อมูล สำนักระบาดวิทยา และโปรแกรมตรวจสอบข่าวการระบาด ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2561

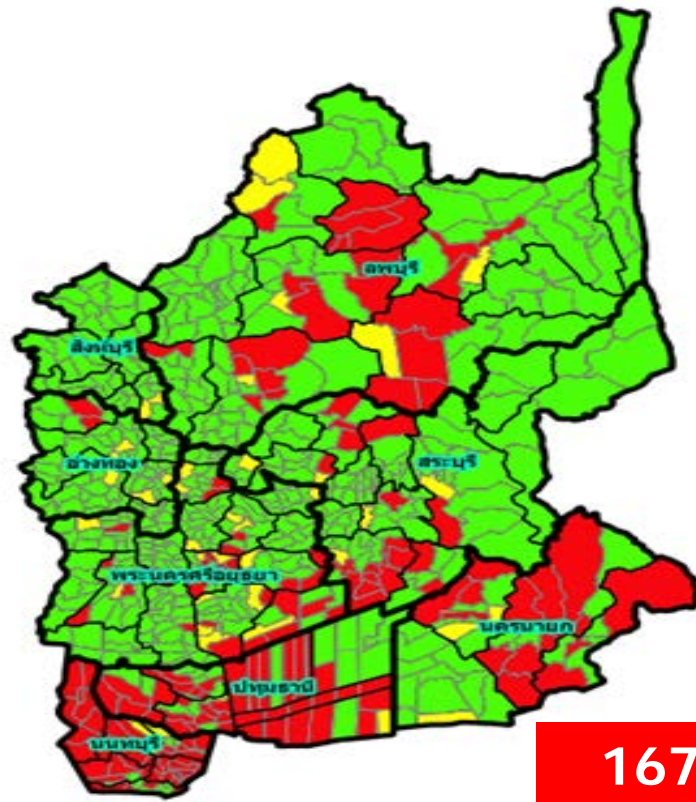

พื้นที่ระบาดโรคไขเลือดออก รายตำบล เขตสุขภาพที่ 4

สัปดาห์ที่ 23-26

สัปดาห์ที่ 27-30

Person

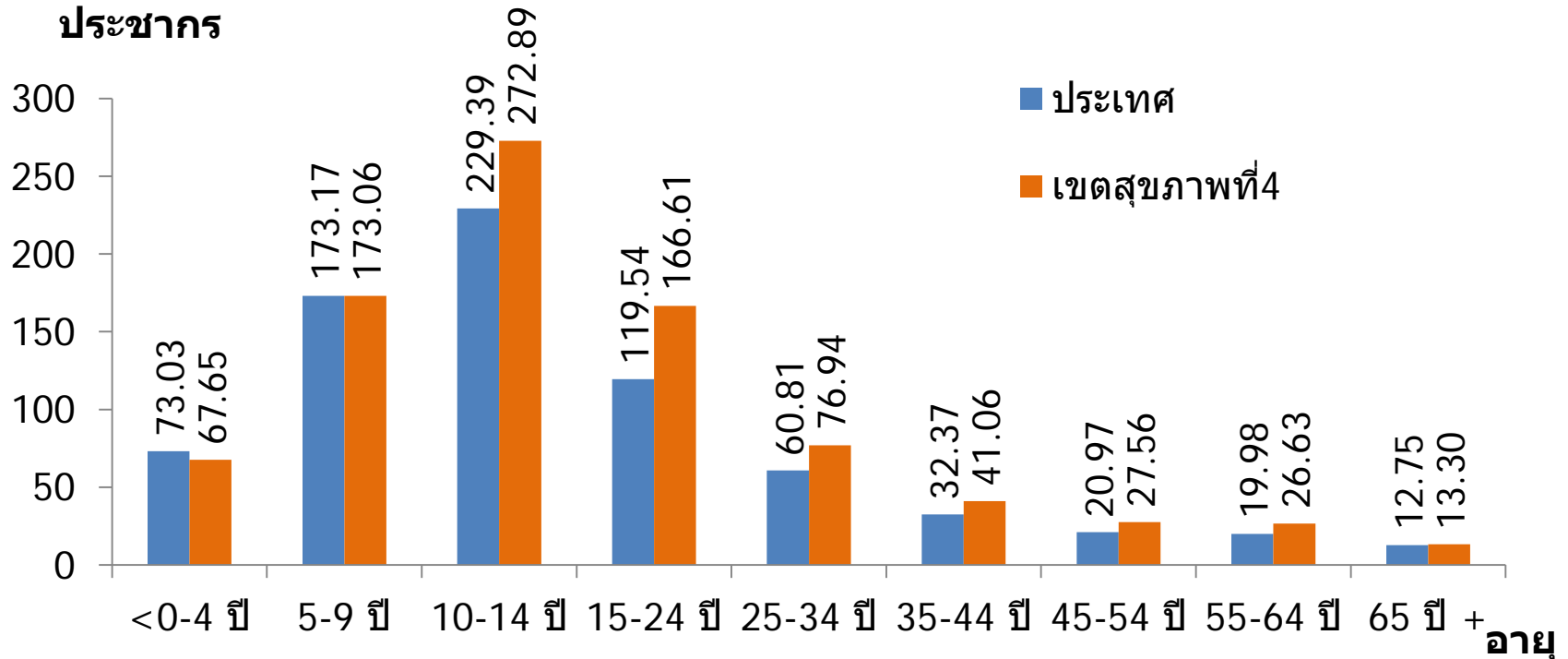
- อายุ
- เพศ
- อาชีพ
- ศาสนา การศึกษา เศรษฐกิจ
- พฤติกรรม เช่น อาหารที่กิน กิจกรรมร่วม ฯลฯ
- แสดงด้วย อัตราป่วยแยกตามกลุ่ม
(Specific attack rate)

อัตราป่วยไข้เลือดออกเขตสุขภาพที่ 4 และประเทศไทย พ.ศ. 2561 จำแนกตามกลุ่มอายุ

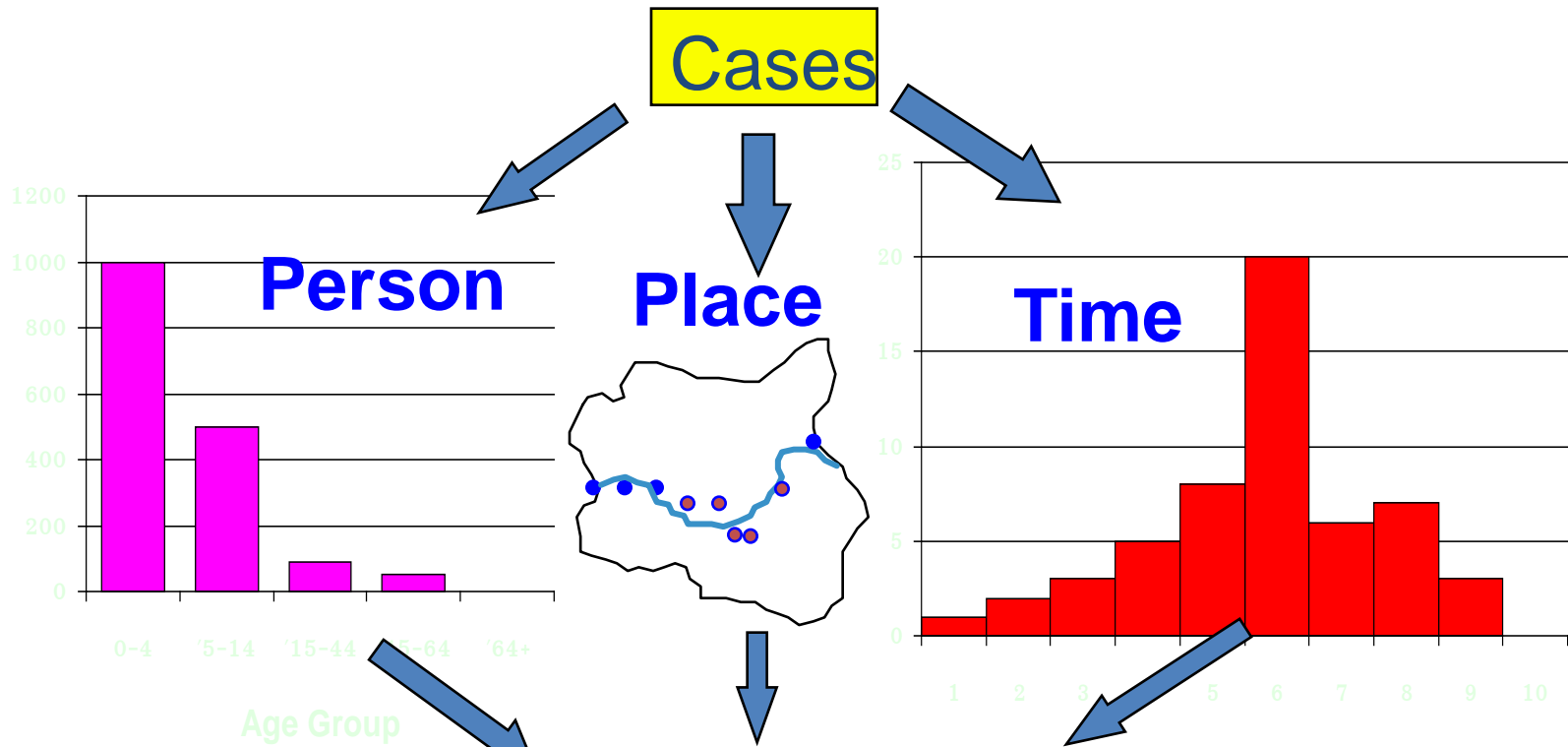
กลุ่มอายุ (ปี)	ป่วย (ราย)	ตาย (ราย)	อัตราป่วย/แสน	อัตราตาย/แสน	ร้อยละป่วยตาย
<0-4 ปี	166	0	57.59	0.00	0.00
5-9 ปี	480	0	156.74	0.00	0.00
10-14 ปี	760	1	248.67	0.33	0.13
15-24 ปี	1111	2	152.48	0.27	0.18
25-34 ปี	527	0	70.03	0.00	0.00
35-44 ปี	330	1	37.74	0.11	0.30
45-54 ปี	214	3	25.20	0.35	1.40
55-64 ปี	130	1	23.39	0.18	0.77
65 ปี +	61	4	11.93	0.78	6.56
รวม	3779	12	71.79	0.23	0.32

อัตราป่วยไข้เลือดออกเขตสุขภาพที่ 4 และประเทศไทย พ.ศ. 2561 จำแนกตามเพศ

อัตราป่วยต่อแสน ประชากร

การกระจายของโรค

ประเมินสถานการณ์จากข้อมูลระบาดวิทยา

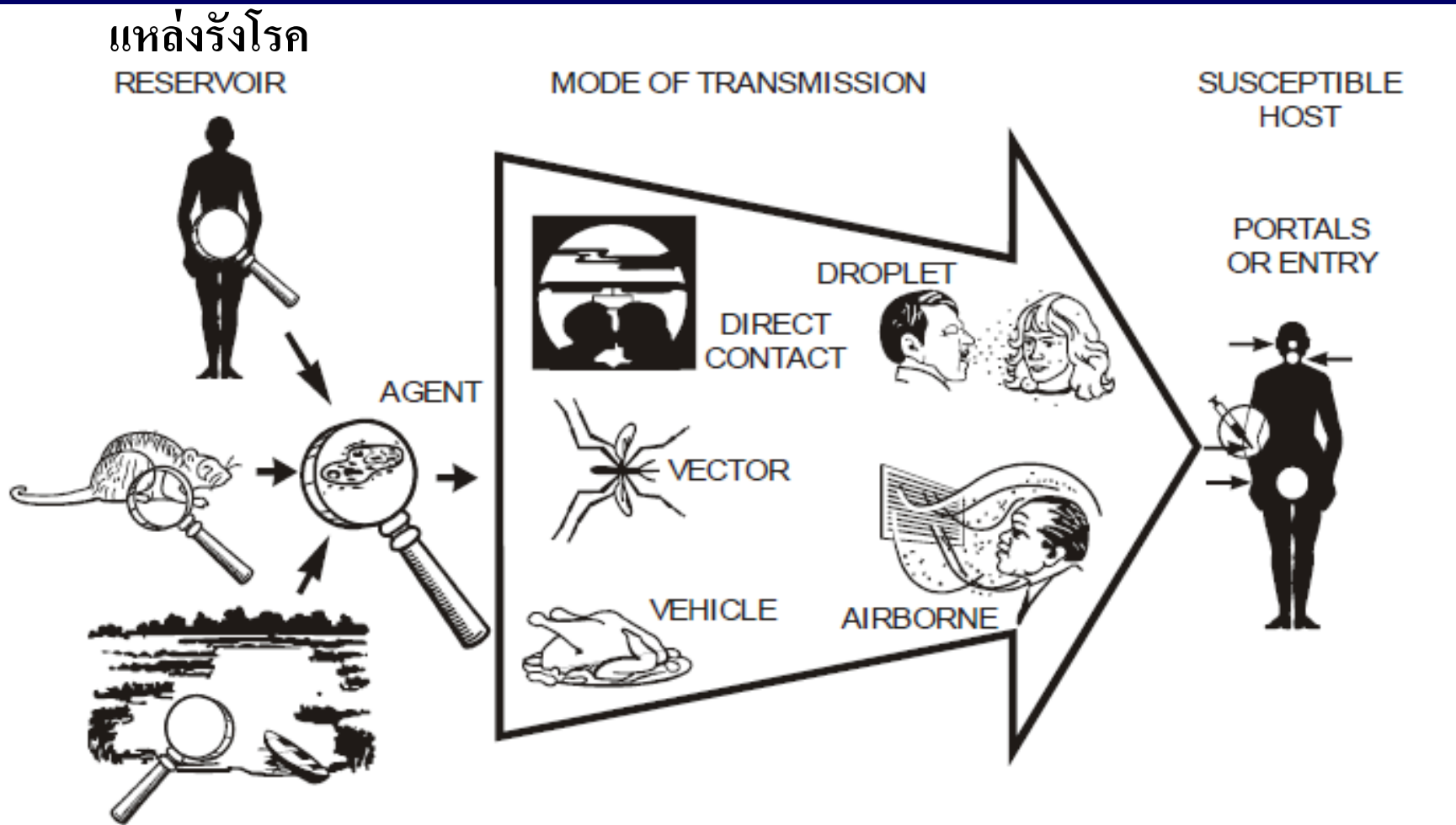
Pathogen?

Source?

Transmission?

ตั้งสมมติฐาน: จากข้อมูลระบาดวิทยาเชิงพรรณนาที่รวบรวมได้

วงจรการติดเชื้อ

แหล่งรังโรค (Reservoirs)

มนุษย์ (Human Reservoirs)

- ผู้ป่วย (Patients)

- พาหะ (carrier)

สัตว์ (Animal Reservoirs)

สิ่งแวดล้อม (Environmental Reservoirs)

กลไกการถ่ายทอดโรค

Direct ทางตรง

Direct contact การสัมผัส การจูบ การร่วมเพศ

Droplet spread ละอองขนาดใหญ่ (การไอ จาม ละอองกระจาย 2-3 ฟุต)

Indirect ทางอ้อม

Airborne ฝุ่น ละอองขนาดเล็กกว่า 5 ไมครอน

Vehicle borne สื่อนำโรค เช่น นม น้ำ อาหาร
สิ่งของเครื่องใช้ ต่างๆ

Vector borne พาหะนำโรค เช่น แมลงและสัตว์นำโรค

Mechanical

Biologic

ขอบเขตเนื้อหา

1. ความหมายของระบาดวิทยาธรรมชาติของระบาดวิทยาและกิจกรรมทางระบาดวิทยา
2. ปัจจัยสามทางระบาดวิทยาและความสัมพันธ์
3. กระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติของการเกิดโรคและการกระจายของโรค
4. ความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการเกิดโรค ธรรมชาติการเกิดโรคและการกระจายของโรคกับระดับการการป้องกันควบคุมโรค
5. การประยุกต์ระบาดวิทยาเพื่อควบคุมโรคและแก้ไขปัญหาสุขภาพใช้

การระบาด (Outbreak/Epidemic)

การระบาด คือ การมีผู้ป่วยจำนวน มากกว่าปกติ
จำนวนปกติที่คาดหมาย

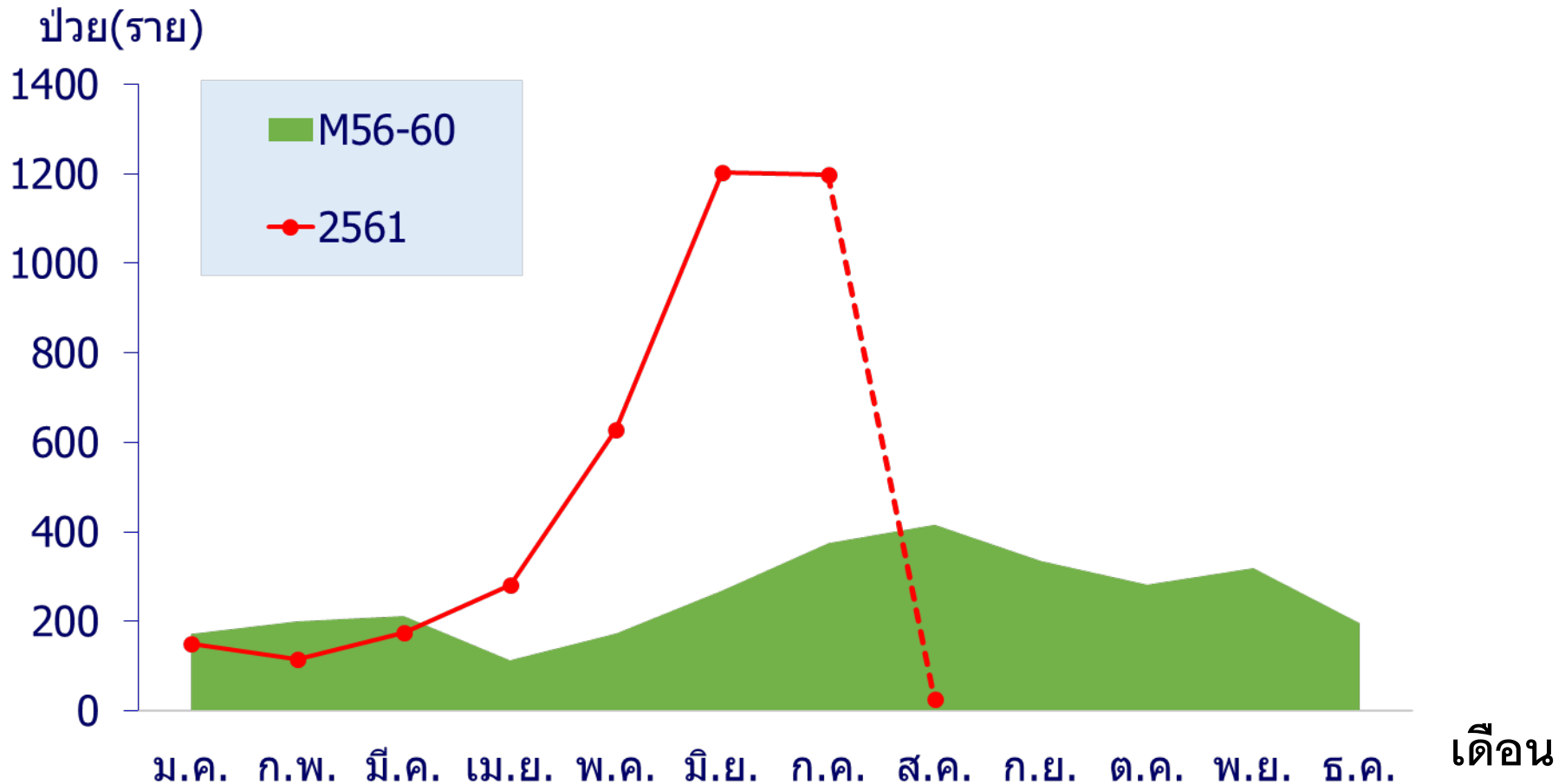
ณ สถานที่ หรือในประชากร ที่ช่วงเวลาหนึ่ง

อย่างไรจึงจะเรียกว่า "มากกว่าปกติ"

1. โดยทั่วไปใช้วิธีเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของ
จำนวนผู้ป่วยย้อนหลัง 3-5 ปี ในช่วงเวลาเดียวกัน
ของพื้นที่เดียวกัน

"ค่าเฉลี่ยของจำนวนผู้ป่วย" อาจใช้
ค่ามัธยฐาน (median) หรือ
ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) + 2 เท่าของค่า
เบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกกเขตสุขภาพที่4 พ.ศ. 2561 เปรียบเทียบกับค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลัง

•แหล่งข้อมูล : สำนักระบาดวิทยา วันที่ 7 สิงหาคม 2561

การระบาด

2. ผู้ป่วยหนึ่งราย
แต่ป่วยด้วยโรคที่ไม่เคย
พบมาก่อน

เด็กชาย อายุ 3 ปีคนหนึ่ง
ได้รับการวินิจฉัยว่าป่วยด้วย
โรคไขหวัดนก
influenza(H5N1) ที่ฮ่องกง

การระบาด

---

3. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนตั้งแต่ 2 คน
ขึ้นไปในระยะเวลาอันสั้น หลังจาก
ร่วมกิจกรรมด้วยกันมา (Outbreak)

ลักษณะการเกิดโรคในชุมชน

Endemic disease : โรคที่พบอยู่ได้บ่อยๆในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

Sporadic : โรคที่เกิดขึ้นกระจัดกระจายไม่เฉพาะที่และมักจะเกิดทีละราย เช่น โรคบาดทะยัก โรคไอกรน

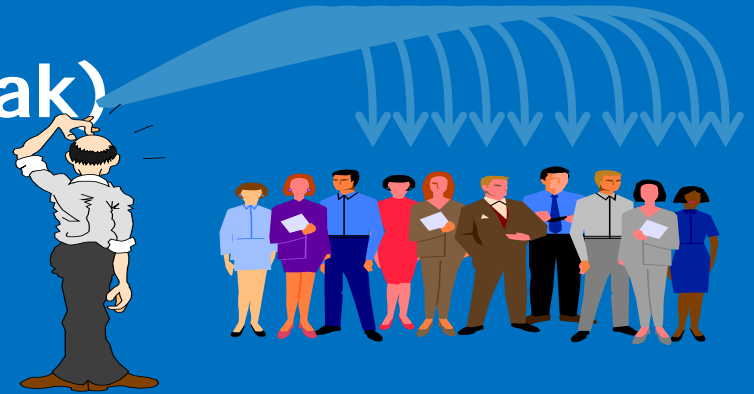
Epidemic : ปรากฏการณ์การเพิ่มขึ้นของโรคอย่างผิดปกติในชุมชนและไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าในสถานที่หนึ่งและในช่วงเวลาหนึ่ง

Pandemic : ลักษณะของโรคที่เกิดขึ้นในวงกว้าง เช่น เกิดทั่วประเทศ ระหว่างประเทศ

ชนิดของการระบาด (Outbreak patterns)

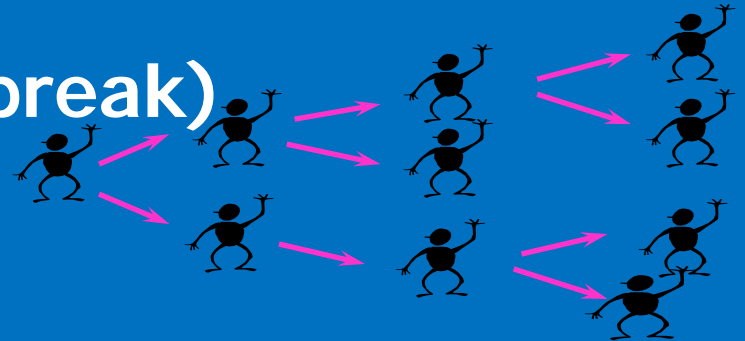
- ชนิดแหล่งโรคร่วม
(Common source outbreak)

- Point
- Intermittent
- Continuous

Common source outbreak

- ชนิดแหล่งโรคแพร่กระจาย
(Propagated source outbreak)

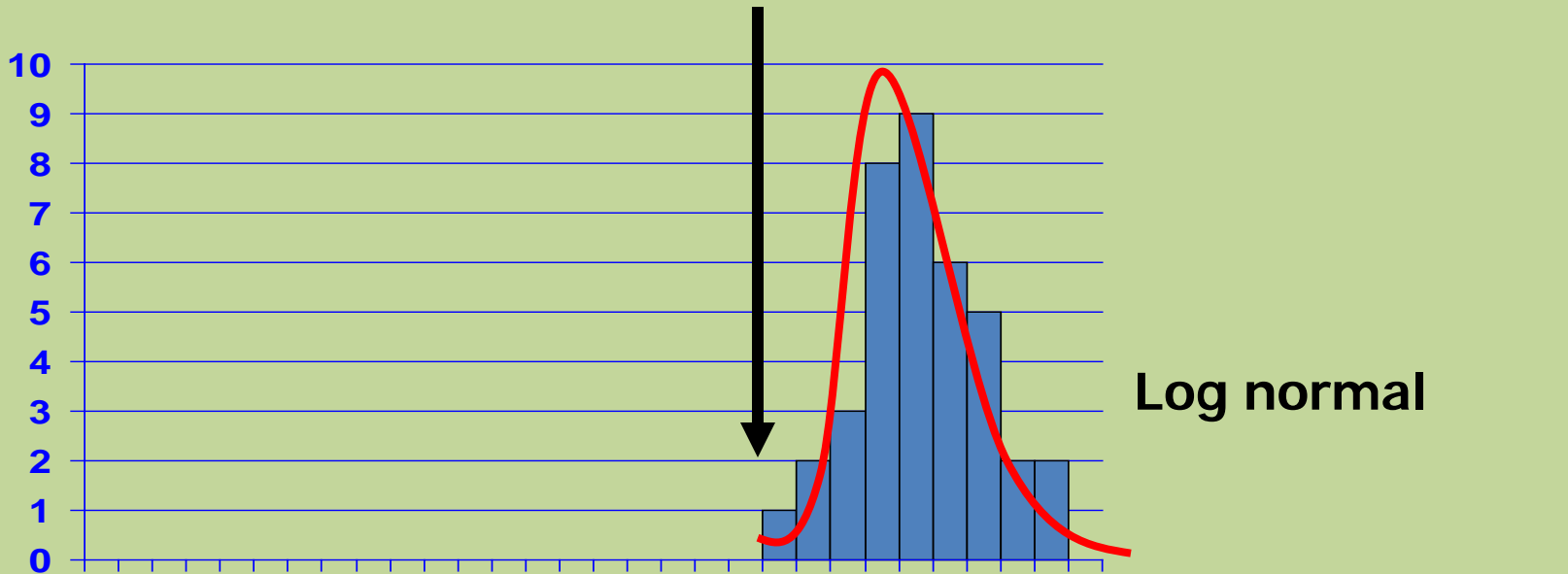
- Mixed

Epidemic Curve of Common Source Outbreak

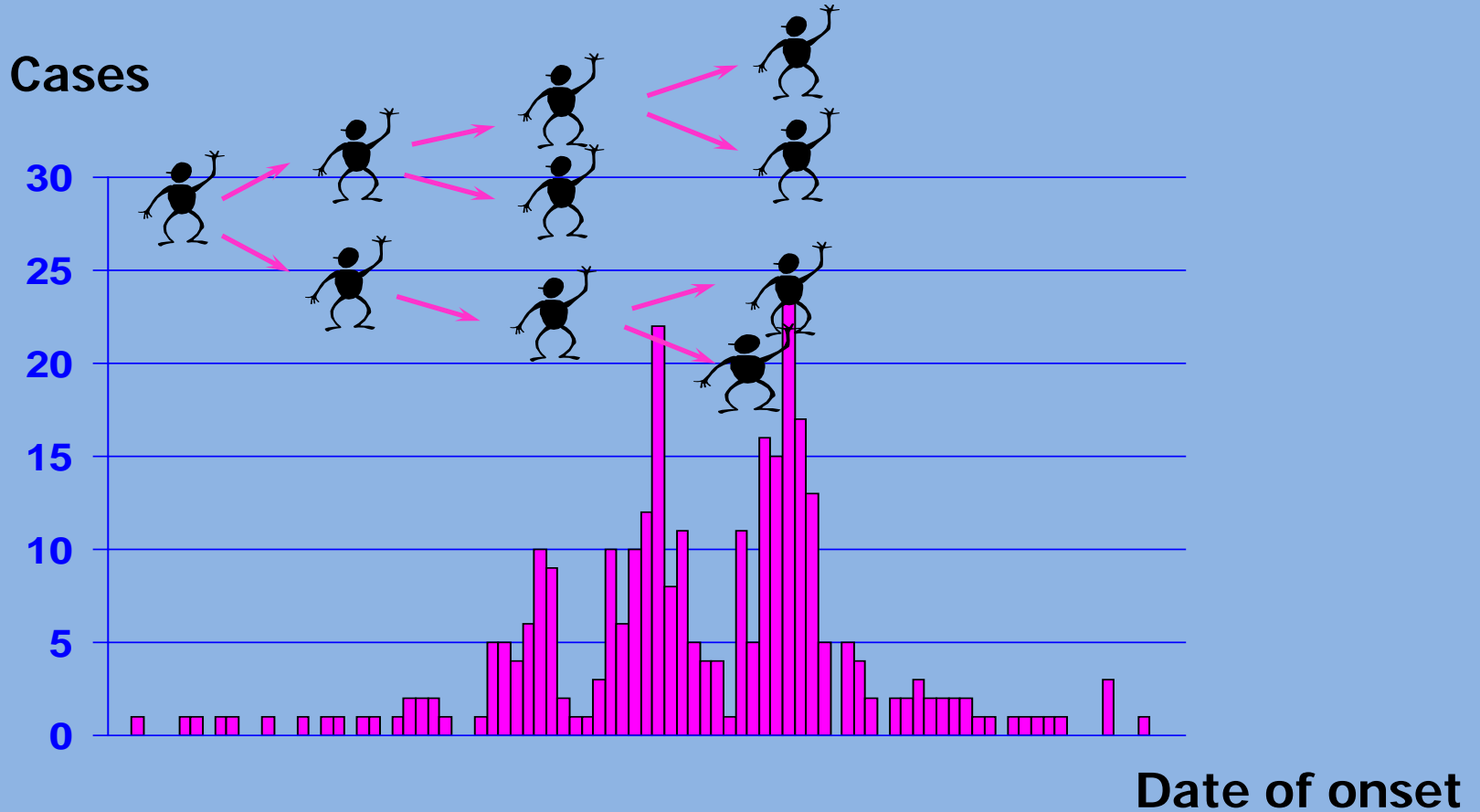
Case

(Point source)

Common source outbreak

Epidemic Curve of Propagated Source Outbreak

การค้นหาการระบาด

- **ข้อมูลในระบบเฝ้าระวัง**

การวิเคราะห์ที่เป็นประจำสม่ำเสมอ ทันเวลา เช่น การรายงานโรครายสัปดาห์ รายเดือน พบจำนวนผู้ป่วยมากผิดปกติ หรือ มีกลุ่มผู้ป่วย ในบางสถานที่

- **ข้อมูลนอกระบบการเฝ้าระวัง**

แพทย์ สื่อสารมวลชน อินเทอร์เน็ต

การแจ้งโดยหน่วยงานเอกชน

การแจ้งโดยไม่เป็นทางการ

การสอบสวนการระบาดของโรค

เป็นการค้นหาข้อเท็จจริง
ของเหตุการณ์การระบาด
โดยการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ
อธิบายรายละเอียดของ
ปัญหา ค้นหาสาเหตุ
เพื่อนำไปสู่การควบคุม
ป้องกันปัญหาการระบาดครั้ง
นั้น ๆ และครั้งต่อไป

ตอบคำถาม What, Who, Where, When, Why, How

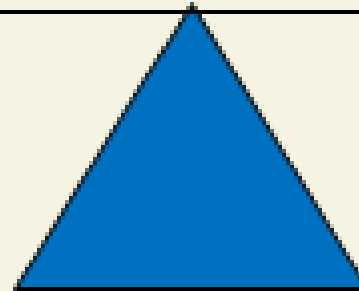
Questions...

บทสรุป

Agent

Host

Environment

กำจัดแหล่งรังโรค

1 การวินิจฉัยตั้งแต่แรกเริ่ม และรักษาทันที

2 การค้นหาและรักษาพาหะนำโรค

3 การควบคุมแหล่งแพร่เชื้อ

ตัดการแพร่เชื้อโรค

การควบคุมสิ่งแวดล้อม เช่น ชยะ น้ำเสีย สิ่งปฏิกูล สัตว์และแมลงที่เป็นพาหะนำโรค

การป้องกันผู้มี ความไวรับ

1. การส่งเสริมสุขภาพ โภชนาการ สุขศึกษา

2. การให้ภูมิคุ้มกัน เฉพาะ เช่น วัคซีน

3. การป้องกันความพิการและฟื้นฟูสภาพ

